

JOURNALISTEN IN DE CONFESSIONELE MEDIA; WACHERS VAN DE BESTAANDE ORDE OF EEN 'RELATIV FREISCHWEBENDE INTELLIGENZ'?

J.Th.M. Bank

Een poging tot overzicht van anderhalve eeuw geschiedenis van de confessionele journalistiek levert noodzakelijkerwijs een fragmentarisch en impressionistisch opgebouwd betoog op. De huidige historiografie van de pers is in het algemeen meer op dagbladbedrijven en kranten of op tot de verbeelding sprekende courantiers gericht dan op de beroepsgroep als zodanig. Terzake van de audiovisuele massamedia is het niet anders gesteld, maar de omroep komt in dit betoog pas in tweede instantie ter sprake. Ze is ruim een halve eeuw oud en dat is in het totale perspectief een-derde van de relevante tijd. Het nagestreefde overzicht wordt gecomponeerd aan de hand van stellingen en voorbeelden; het wordt gepresenteerd zonder de pretentie van volledigheid.

1. Definitie

Het eerste probleem op de weg door de persgeschiedenis is de omschrijving van confessionele media. Een werkbare definitie is, dat zij kranten of omroepen zijn, die zijn voortgekomen uit en worden geleid door leiders of instellingen van antirevolutionaire of christelijk-historische dan wel rooms-katholieke levensbeschouwing. Dat betekent de uitsluiting van een groot aantal dagbladen. De standaard-formule, waarmee de moderne Nederlandse geschiedenis in dit opzicht wordt beschreven - die van de verzuiling - is dan ook maar ten dele van toepassing op de dagbladpers. Dat ware te verduidelijken via de omweg van een vergelijking met het omroepbestel.

Rondom 1930 werd het radiobestel in Nederland ingericht op de bestuurlijke grondslag van een vierdeling van geestelijke en politieke stromingen; een orthodox-protestantse omroepzuil, een rooms-katholieke, een sociaal-democratische en een algemene, die weliswaar de pretentie had open te staan voor alle gezindten maar in feite de vrijzinnige en liberaal-protestantse richting vertegenwoordigde. De vierdeling heeft het voordeel van de eenvoud, al moet er onmiddellijk aan worden toegevoegd, dat er van stonde af aan kleinere uitzonderingen waren zoals de VPRO, toen nog de omroep van het vrijzinnig protestantisme. De zendmachtingen werden door de staat toegewezen aan instellingen, die geacht konden worden representatief te zijn voor de grote levensbeschouwelijke segmenten van de Nederlandse bevolking. Door een mengeling van overheidsmaatregelen en monopolies pasten de ledentallen zich tot op zekere hoogte aan deze vierdeling aan. De vier omroepen kwamen